

er det ikke grebet sub af Luften; der har været gode Grunde derfor, og det er der fremdeles. Det er nemlig klart nok, at dersom vi gaa ind paa et kirkeligt Lønningsfond af den Bessaffenhed, at der ud af det skulde afholdes alle kirkelige Udgifter, intet mere og intet mindre, ville De let se, at da ville vi staa lige over for en maaste uoverkommelig Hindring for en Tiendeafløsning; thi da vil den Betragtning blive gjort gældende af den, der saa er sat til at værges om dette Kirkefonds Interesser: Nej, jeg giver ikke Afkald paa et Haarsbred af de Børdier, som jeg enten nu eller i Fremtiden kan beregne tilkommer dette Fond. Om De saa ville opføre det som Aktiv, saaledes som Minister Borsaae i sin Tid vilde paa Finanslovens Indtægts- og Udgiftsside under Finansministeriet, ikke som Regnskabsposter, men som Poster til Oplysning om kirkelige Indtægter og Udgifter, det tillægger jeg ikke Betydning, men jeg anser det for farligt at ville lufte Kassen, saa at man siger: Absolut intet ind og intet ud. Det er ikke i nogets Interesse, det er kun en blot og bar teoretisk Interesse; thi den Dag, da Folkestinget eller Rigsdagen ikke vil møde Folketirken med Willighed og al rimelig Sympati, vil jo Været være opgivet alligevel, og dertil kommer, at som jagt den Interesse, jeg tillægger en Tiendeafløsning, afgøres ikke paa den Maade for at faa det ene til at spænde Ben for det andet, men for at man virkelig kan naa dertil. Det gør, at jeg tror, den Form vil være den rigtigste, at vi under alle Omstændigheder, selv om det bliver et Aktiv, faa det ind som en Del af Finanskassen, en Del af Statskassen.

Maa jeg saa til Slutning kun gøre et Par Bemærkninger om den anden Hovedside af denne Sag, nemlig Spørgsmaalet om Præstegaardenes Udskytning til Husmands-lodder. Min ærede Medforslagsstiller (Claußen) har for øvrigt særligt taget sig af den Sag, har udviklet den i sit første Foredrag og vil komme yderligere tilbage dertil, men jeg maa maaste her, da jeg har Ordet, føje et Par Ord til angaaende dette, og det er da det, at jeg ganske vist beklager, at ogsaa dette Forsøg nærmest kun mødes med Kritik. Kom ikke ind paa dette, der er ingen Grund til det, ingen Trang til det. Man har saa overmaade travlt med at paavise, hvad der staar som Hindring for saadanne Lovforslag. Jeg vil gøre opmærksom paa, at der nu er en Strømning oppe i Verden, og at den griber stærkere og stærkere om sig, det er den Lære, at det sociale Spørgsmaal og Fattighedsagen løses bedst gennem Fødselsloven, og at først da, naar

man kan naa til at give Arbejderne et Stykke Jord til Raadighed, er man inde paa den rette Vej, og jeg er inderlig overbevist om, at det er rigtigt at staa ind paa den Vej og se at bane den, selv om man i Begyndelsen mødes af mange Hindringer. Nu siger man derimod, at disse Lodder er der ingen Trang til; naar de komme paa Markedet, bliver Markedet overskudt, men jeg skal erindre de Herrer om, at det dog er sikkert nok, at Smaalodder betales væsentlig dyrere end store Lodder, det er sikkert, at der findes en større Interesse for Erhvervelse af Smaalodder end store Lodder, det kan ikke omstridtes. Vi mangle i den Henseende maaste Folk med tilstrækkelig Uddannelse og Evne til at udnytte Smaalodder, saa de faa fuld Betydning og med den fulde Dygtighed — det er meget rimeligt — men det, jeg anser for at være Hovedopgaven ved den Side af den Reform, her foreligger, er det at hindre, at Resten af de Jorder, som endnu findes paa Statens Haand, bliver gjort fri — der er ikke ret meget; i forrige Aarhundrede, i alt Fald straks efter Cnevoldsmagtens Indførelse, var det ikke langt fra, at Halvdelen af Landets Jorder var Domæne, det ere vi nu komne saa langt fra, at der næsten ingen Ting er bleven tilbage, disse 7—8,000 Præstegaards Tdr. Hartkorn er det sidste, Landet raader over. Nu er man i Færd med at afhænde det, lade det gaa over paa fri Haand til Disposition i Handel og Wandel; skulle vi ikke se at faa det stoppet; den sidste Smule Jord, som Staten raader over, lad os baandlægge det og sige: Helle os det til Fordel for Landets Arbejdere. Det kan gøres ad den Vej, idet jeg ikke tror, at det er hurtigt gjort at faa det hurtigt udskyttet og saa købere dertil og saa det sat i Drift; det, der skal gøres, er ikke gjort med et Tilløb, og den eneste Autoritet, som jeg tror er i Stand til at gøre det, bliver dog Kommunerne. Vi kunne ad den Vej foreløbig bringe den Jord paa Kommunens Haand paa saadanne Villkaar, at den har Raad til at disponere derover, selv om der gaar Aar hen, inden det lykkes at bringe denne Jord i virkelige Husmands og Arbejders Besiddelse. Der kan gaa nogle Aar dermed; men skulle Kommunerne løbe den Risiko med at leje den midlertidig ud og tumle dermed med Omkostning og Magelæg, saa maa denne Jord stilles til Kommunens Disposition paa saadanne Villkaar, at Kommunen kan gøre det, kunne vi byde dem Jorden gennemsnitlig til en Pris af 4,000 Kr. pr. Td. Hartkorn, saa kunne de Dispositioner finde Sted, som blive nødvendige gennem